

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

290

פרשת מסעי

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

רואות שכל אומה עוסקת ביישוב מולדתה, ולפיכך לא תיקנו ברכה עליה.

תולדות זאב ח"ב עמ' סז; תורת ירוחם' ט י

'שהנחלת לאבותינו, ולא לכהנים, לוויים ונשים'

"צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחת עם לְשֵׁבֶת וּמְגִרָשׁ לְעָרִים סְבִיבוֹתֶיהֶם תִּתְּנוּ לְלוֹוִים" (לה ב)

הגמרא (ברכות ב) מסתפקת אם נשים חייבות בברכת המזון מן התורה או רק מדרבנן. ונחלקו רש"י ותוספות מהי הסיבה שבגינה יש מקום לפטור נשים מברכת המזון, הלא אין היא בכלל 'מצוות עשה שאין הזמן גרמא':

רש"י פירש, כי על ברכת המזון הצטוונו (דברים ח י): "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ... עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ", ולפי שנשים לא נטלו חלק בארץ, יתכן שמצווה זו לא חלה עליהן. אך הקשו התוספות (שם ד"ה נשים), שהלא אף כהנים ולוויים לא נטלו חלק בארץ, וכי משום כך יש לפטור אותם מברכת המזון? ולכן פירשו כי כיוון שבברכת המזון הזכירו 'ברית' ו'תורה' - 'על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלימדתנו', ומצוות אלו אינן שייכות בנשים, לכך היה מקום לפוטרו.

בעל 'תוספות יום טוב' תמה, כי על פי הפסוק שלפנינו קושיית התוספות על רש"י אינה מובנת, שהלא נאמר בו כי כהנים והלוויים קיבלו חלק בארץ?

תירץ רבי דוד קוויאט ראש ישיבת מיר בניו יורק, כי לדעת התוספות ארבעים ושמונה הערים שניתנו לכהנים וללוויים אינם נחשבים כ'נחלה' אלא כ'מנתה' שניתנה להם כדי שיהיה להם היכן לגור, וממילא דינם שווה לנשים שאף שיש להן מקום לדור, לא נחשב שקיבלו 'נחלה' בארץ.

מעדים יום טוב' פ"ג ס"י ג; 'סוכת דוד'

תפילת העני נוחה להתקבל

"וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַפֶּהָן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ" (לה כה)

במסכת מכות (א א) מבואר, שאימו של הכהן הגדול הייתה מספקת לגולים בערי המקלט כסות ומזון, כדי שלא יתפללו על בנה שימות כדי שישוחררו. ויש להבין כיצד סברו אימהות הכהנים כי יועיל להם הדבר, וכי די במעט כסות ומזון כדי להשקיע את סבלם הגדול של הגולים, אשר היו מנותקים ממשפחתם, מחבריהם ומפרנסתם?

פירש רבי זלמן סורוצקין:

צדקניות אלו ידעו כי תפילה הנאמרת מתוך עוני ומחסור מתקבלת יותר מתפילה הנאמרת מתוך עושר והרחבת הדעת. לפיכך סיפקו להם כסות ומזון, כדי שתפילתם לא תיאמר מתוך מחסור.

'אונים לתורה'

את הקשר שבין שנותיו של אהרן למניין 'הללוי-ה' הנאמרות בהלל פירש רבי יהודה גרוס שליט"א:

שישה עשר מתוך שמונה עשר הימים המיוחדים שבהם גומרים את ההלל, נתקנו בזכות אהרן ובניו; שמונת ימי הסוכות שנתקנו לזכר ענני הכבוד שניתנו בזכות אהרן (תענית ט א), ושמונת ימי החנוכה שנתקנו לזכר הנס שנעשה על ידי הכהנים החשמונאים. לפיכך תיקנו לומר בהלל 'הללוי-ה' כמניין שנותיו של אהרן.

עלי ציון

רזי אמונים מרמזי אמן בפרשה

'אמן' - מסוכות ולאורך השנה כולה

"וַיֵּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיֵּהָנוּ בְּאֶתְנָה" (לג ו)

'סוכה' בגימטריה 'אמן', ו'אתנ' אותיות 'אמת' שזו משמעות תיבת 'אמן'. בחג הסוכות, ביישובו ביצילא דמיימנותא, צריך האדם לחזק את האמונה בליבו, כדי שגם 'בנוסעו מסוכות' תהיה האמונה חקוקה בליבו. וכיצד יעשה זאת? בהקפדתו על עניית 'אמן' שהיא סמל האמונה.

תולדות יצחק'

ברכה על מצוות ארץ ישראל

"וְהוֹרִשְׁתָּם אֶת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתָם בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרֵשֶׁת אֲתָהּ" (לג נג)

"זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה, כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואילו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתיישב שם, יעברו על מצות ה'" (רמב"ן).

לדברי הרמב"ן שיישבת ארץ ישראל היא מצוות עשה, יש להבין מפני מה יושבי ארץ ישראל לשים ליבם לכוון לצאת ישיבתם בה?

רבי חיים שרגא פייבל פראנק רב שכונת 'מין משה' בירושלים, חידש כי בכך שאנו מודים בברכת המזון: "על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה... ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון", יוצאים אנו ידי חובת ברכה זו. ואכן על יושבי ארץ ישראל לשים ליבם לכוון לצאת ידי חובת ברכת מצוות יישוב ארץ ישראל בברכה זו.

באופן אחר תירץ זאת רבי ירוחם זאב צ'רנוביץ', על פי הכלל שקבע רבנו בחיי (במדבר טו לח) שאין מברכים ברכת המצוות על מצווה שהשכל הישר מחייב לקיימה והיינו מקיימים אותה אף אלמלא הצטוונו עליה. ויש לומר כי אף מצוות יישוב הארץ היא מצווה שכלית, כפי שענינו

ברכה על הניסים שנעשו לאבותינו

"אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (לג א)

כתב רבי יהושע אבן שועיב תלמיד הרשב"א:

לא לחינם פירטה התורה את שמות המסעות, אלא כדי שלמים יוכל ההולך במדבר סיני לזהות את המקומות שבהם צעדו אבותינו ולהודות לה' על הניסים שאירעו להם בדרכם. כפי שאמרו חכמים (ברכות נד א): "הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, אומר: ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה".

ידרשות עה"ת לר"י אבן שועיב'

בזכות 'במקלות' תינצלו 'מחרדה'

"וַיֵּסְעוּ מִחֶרְדָּה וַיֵּהָנוּ בְּמִקְלֵהֶם" (לג כה)

דרש רבי משה לייב ליטש רוזנבוים בעל 'מתא דירושלים': בפסוק זה ניתן למצוא רמז לדברי הגמרא (ברכות ו ב): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס"; "וַיֵּסְעוּ מִחֶרְדָּה" - כיצד תוכלו להימלט מכעס ה'? "וַיֵּהָנוּ בְּמִקְלֵהֶם" - אם תקפידו שהקהל יקדימו 'לחנות' בבית הכנסת לפני תחילת התפילה.

אמרות ה'

אל יפרוש מן הציבור

"וַיֵּסְעוּ מִחֶרְדָּה וַיֵּהָנוּ בְּמִקְלֵהֶם" (לג כה)

בשני מקומות בתנ"ך מוזכרת המילה 'בְּמִקְלֵהֶם': כאן, ובפסוק (תהלים סח כז): "בְּמִקְלֵהֶם בָּרְכוּ אֱלֹקִים" (בעל הטורים).

את הקשר בין שני פסוקים אלו פירש בעל 'שבט מוסר': הלכה ידועה היא (ברכות נא) שחבורת אנשים שסעדו יחדיו, אסור להם לברך את ברכת המזון כל אחד בפני עצמו בלא זימון, היות שכבר התחייבו לזמן יחדיו. להלכה זו רמזו הפסוקים: "וַיֵּהָנוּ בְּמִקְלֵהֶם" - הקובעים סעודתם יחדיו, "בְּמִקְלֵהֶם בָּרְכוּ אֱלֹקִים" - חובה על כל אחד מהם לברך יחדיו.

חוט של חסד'

'הללוי-ה' כמניין שנותיו של אהרן

"וְאֶהְרֹן בֶּן שִׁלֵּשׁ וְעֶשְׂרִים וָאֶת שְׁנֵה בָמֹת בְּהָר הָהָר" (לט)

"מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כך היה: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר: 'הללוי-ה', וכל העם עונים: 'הללוי-ה'. וחזרו ואומר: 'הללוי עבדי ה', וכל העם עונים: 'הללוי-ה'. וחזרו ואומר: 'הללוי את שם ה', וכל העם עונים: 'הללוי-ה'... וכן על כל דבר, עד שנמצאו עונים בכל ההלל 'הללוי-ה' מאה ושלש ועשרים פעמים, סימן להם - שנותיו של אהרן" (רמב"ם מגילה וחוברה ג יב).

מאה פעמים!!!

"האר"י הקדוש היה עונה אמן אחר המברכים ברכות השחר בבית המדרש, אפילו היו מאה היה עונה אמן אחריהם. ואפילו באמצע פסוקי דזמרה."

'שערי תשובה' שם ו ה

ברכות השחר: בקול בכוונה בחבורתא.

‘בהיכלו של מלך’ (ו')

קביעות מקום לתפילה
(המשך)

מאמרנו: "כל הקובע מקום לתפילתו" - היינו שממשיך להתפלל אף כשנראה כי תפילתו נותרת קבועה במקומה ואינה מתקבלת למעלה, 'אלוקי אברהם בעזרו' - כי כפי שתפילתו של אברהם אבינו עשתה פירות לבסוף, בכך שמלוט בן אחיו יצאה רות המואבייה אשר ממנה נולד דוד המלך ע"ה, כך גם תפילתו עתידה להיענות ('אבני המקום', 'אבן העזר' אות כג, וראה 'פרי צדיק' 'לרבי צדוק הכהן' וירא).

משל ידוע הובא על כך בשם כתבי האר"י, למלך הצר על עיר ומבצע לבקוע פתח בחומתה כדי שיוכל לכבושה; אם טיפס הוא, יירה בתותחיו בכל פעם על נקודה אחרת בחומה ובכך יכלה את זמנו לריק. אך אם הוא חכם, יתמקד בנקודה אחת ויירה עליה פעם אחר פעם, עד שלבסוף ייווצר שם פתח שדרכו יוכל להיכנס לעיר.

כך לעניינו, מיום שחרב בית המקדש מפסיקה חומה של ברזל של משטנים ומקטרגים המבקשים להפריד בינינו לשמיים (ברכות לב ב). המבקש לבקוע פתח בחומה זו, עצתו היא שיקבע מקום לתפילתו, וככל שירבה להתפלל באותו מקום, כך תגדל סגולת תפילתו לגבור על המשטנים ולבסוף תתקבל (ספר הגן ודרך משה' ליום ט).

ה'ענין' שומר
על מקום קבוע

נסיים בדברי בעל 'ספר הגן ודרך משה' (ליום ט) שלא לחינם כינו חכמים את הקובע מקום לתפילתו: 'חסיד' ו'ענין', משום שכדי לקבוע מקום בכל יום לתפילה, מבלי שאיש יתפוס את מקומו, יכול האדם לנקוט שתי אפשרויות: א. לנהוג כחסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת קודם תפילתם (ברכות ל ב), ואז איש לא יקדימו. ב. להתנהג בענווה ולקבוע את מקומו בשיפולי בית הכנסת - מקום שאין עליו קופצים, ומתוך כך יוכל לקבועו לתפילתו תמיד מבלי שייתפס על ידי אחרים.

כעין זה פירש ב'בן יהוידע' (ברכות ו ב) שהקובע מקום לתפילתו נקרא ענין לפי שבדרך כלל האדם משנה מקומו מדי גלותו. אולם 'הקובע מקום לתפילתו' מעיד בכך על ענוותנותו, שבמקום שבו ישב בהיותו ילד או עני, שם הוא יושב כל ימיו, אפילו לאחר שיגדל ויתעשר.

הקביעות מחזקת את הדבקות הראשונים הגדירו את משמעות קביעות המקום לתפילה: "שהולך בכל יום לבית הכנסת אחד ואינו הולך פעם בזה ופעם בזה" ('ארחות חיים' [מלוני] תפילה אות ג). וכך ביאר זאת הרשב"א (חידושי אגדות ברכות ו ב): המתפלל במקום קבוע, קל לו יותר להתמיד בתפילה, מתוך קביעותו והרגלו, ובכך שתפילתו נאמרת בקביעות וללא רפיין, גדלה סגולתו להתקבל. אך מי שאינו מתפלל במקום קבוע, לעיתים הוא מתרפה מהתפלל, מתוך ייאוש ועצלות שאוחזים בו כשאנו מצליח למצוא מקום ראוי וכיוצא בזה.

עוד כתב ה'ר"ף' (על עין יעקב' ברכות ו ב), כי מי שמתפלל בכל מקום שמזדמן לו, מראה הוא כי תפילתו נחשבת בעיניו כדבר שבשגרה וכמשהא כד שואתו הוא מבקש לפרוק במקום הראשון שזדמן לו. אך מי שמקפיד להתפלל במקום קבוע, אות היא כי מרגיש שכל תפילה היא הזדמנות מחודשת לבקש רחמים ולהפיל תחנונים לפני ה', וכל כך הוא מדקדק תמיד לאומרה במקום קבוע ומסודר.

יתר על כן כתב המהר"ל (נתיבות עולם' נתיב העבודה פ"ח), כי עבודת ה' הנעשית בדרך מקרה, אינה מביאה את האדם לתכלית שלשמה היא נעשית, היינו לדבקות מוחלטת בו 'יתברך'. שהלא 'דבקות' מסמלת קביעות, להפך מ'מקרה' המסמל עראיות. לכן מההיראות האדם שיקבע מקום לתפילתו, כי רק בכך יוכל להגיע לשלמות המבוקשת, כלומר: להידיבק בו 'יתברך' בנצח.

המתפלל ולא נענה
יחזור ויתפלל

ב'בית אלקים' למב"ט (תפילה פ"ה) דקדק מנחם שנקטו 'לתפילתו' ולא 'לתפילה', שיש שבה מיוחד להתפלל וחוזר ומתפלל על אותו הדבר, כאשר הוא עושה זאת באותו המקום שהתפלל קודם, ודבר זה אף מהווה סיבה לקבלת תפילתו. יתר על כן, כתב המהר"ט, כי אף אם לא יתפלל שוב באותו המקום, אלא רק יראה עצמו שם בשנית, יכול הדבר לגרום על שייננה. כדוגמת המבקש דבר ממלך בשר ודם, וחוזר לאחר מכן לאותו מקום שביקש, שבכך מתעורר המלך לזכרו ולמלא חפצו.

הגה"צ רבי שלמה זלמן ארנר"ך משאמלו דרש על כך את דברי הגמרא שבהם פתחנו את

מעשה אמונים

סיפור שבועי על אמן ותפילה

משפט שהוכרע בברכה אחת

עצומות בריכוז כשהוא הוציא את הסוכרייה מכיסו ובירך לאט, בריכוז ובכוונה: "ברוך אתה ה' - אדון הכל היה הווה והיה, 'אלוקינו' - תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, 'ש-ה-כ-ל-נ-ה-י-ה-ב-ד-ב-ב-ו-ו'!"

השופט נתן בו מבט חמור. כמה מהנוכחים באולם נעצו בו עיניים זועמות, וכמה מהם ענו 'אמן', אולם ר' יענקל התעלם מהכול. הוא מצץ את הסוכרייה בתחושת אושר. מעולם לא בירך בכוונה כה רבה. המשפט החל. התובע החל להקריא את סעיפי האישום, ולבסוף סיכם: "התביעה מבקשת להטיל על הנאשם שתיים עשרה שנות מאסר". הופעתו הייתה מרשימה ומשכנעת, טענותיו מבוססות וסדורות, והכול ציפו לראות כיצד יתמודד עימן הסגור.

או אז עלה הסגור והחל לומר את דברו. הוא הרצה בלשון מלומדת את טענותיו הנגדיות, כאשר הוא מנסה בתוך דבריו להפחית מחשיבותן של העדויות והראיות שהציג התובע, אולם לשונו שהייתה מגומגמת במקצת הסגירה כי אף הוא אינו משוכנע בצדקת דבריו.

אף בסיום דבריו, הוא לא העז לבקש על ביטול מוחלט של העונש, כי אם להפחיתו לשנתיים.

שקט השתרר באולם המשפט. הכול היו דרוכים לשמוע את הכרעת דינם של השופטים. הללו הסתודדו ביניהם ארוכות, נראה כי ויכוח עז ניטש ביניהם; היתכן כי משהו דממטי עומד להתחולל? לבסוף הכריז השופטים על הפסקה בת חצי שעה לצורך התייעצות.

מרבית הנוכחים יצאו אל מסדרון אולם המשפט, אולם ר' יענקל מידענו נותר עומד במקומו, מרוכז לחלוטין בעצמו, כשבמוחו הוא אינו פוסק לרגע מלכוון, עם כל העוצמה - "שהכל נהיה בדברו".

שלושים דקות חלפו עליו כנצח. ולבסוף שבו השופטים לאולם. יושב ראש ההרכב פתח את דבריו בטון רשמי וסיכם את הכרעת הדין בכמה משפטים קצרים:

"מכתב האישום התרשמו, אני וחבריי, כי המעשים שתוארו בו הינם אכן חמורים ביותר. אולם בהמשך, שכאשר בחנו את העדויות שהוצגו בתוך, נוכחנו בסתירות חמורות ומהותיות בעדותו של העד המרכזי. אי לכך, החלטנו ברוב דעות לזכות את הנאשם מחמת הספק".

השופטים קמו ממקומם, מתעלמים לחלוטין מההלשטן שהותירה הכרעת דינם.

התובע ניסה בתחילה לערער ולבקש דיון חוזר, אולם מבט חמור שנתן בו אחד השופטים הבהיר לו כי סיכויו לשנות את ההחלטה אפסיים.

היה זה נס גלוי! נס שמימי ומופלא. לא הייתה כל אפשרות אחרת להסביר זאת.

ר' יענקל יצא מבית המשפט בצעדים מתרוננים. על סוף כה מתוך הוא לא חלם אף בחלומותיו והורדים ביותר. הוא הביט בשמש הזורחת, בציפורים המציצות ובעולם הנוהג כמנהגו ועיניו לא שבעו. רק לפני זמן לא רב היה סבור כי את השנים הבאות יאלץ לבלות בין כותלי בית הכלא, הרחק מכל אלו, והנה, נס גלוי. זיכוי מוחלט.

מיד עם שובו פנה לעבר ביתו של השליח הטוב, הגאון רבי ישראל יעקב פיישר, כדי לספר לו על הנס הגדול ולהודות לו על עצתו. רבי ישראל יעקב שמח מאוד בשמחתו ואמר לו:

"הנה ראית, ר' יענקל, מה גדול כוחה של ברכת 'שהכל' אחת. השתדל כי הברכה הזו לא תהיה 'חד פעמית', וכי החיזוק לא יחדל בברכה זו בלבד. הבטח נא לעצמך כי מיום זה ואלף בואיך תקפיד לברך את כל הברכות בכוונה! ובכך וודא תהיה להמשך סיעתא דשמיא ולהצלחה בכל מעשי ידיך".

דורש טוב' סוכות עמ' תקנ

ר' יענקל, אברך ירושלמי נכבד בעל משפחה ברוכה, בלי עין הרע, לא חלם לרגע שאי פעם ימצא את עצמו בסיטואציה מוזרה שכזו, כשהוא יושב על ספסל הנאשמים בבית המשפט, כנאשם מרכזי בפרשייה משפטית חמורה, ובידו הקפוצה הוא אוזח... סוכרייה קטנה ומתוקה.

הסיפור התחיל כשנה קודם לכן. שלא באשמתו נקלע ר' יענקל לתוך פרשייה משפטית סבוכה, יחד עם עוד כמה אנשים. חלקו בפרשה היה בתחילה שולי למדי, אלא שבניגוד ליתר השותפים בפרשה, בהיותו נעדר אמצעים, לא עלה בידו לשכור מלכתחילה עורך דין טוב שיתמודד עם טענות התביעה. וכך התגלגלו הדברים עד שלבסוף הפך להיות הנאשם המרכזי בפרשה. הגיעו הדברים עד כדי כך שהתביעה דרשה מבית המשפט להטיל עליו עונש מאסר כבד וממושך.

רק לאחר שהסתבכו הדברים כל כך, פנה ר' יענקל לעזרתם של חבריו. הללו התגייסו בכל מאודם לעזורו, אולם נראה היה כי הסיכויים קלושים. בזמן הרב שעמד לרשותו, הספיקה התביעה להכין כתב אישום ארוך ופתלתל, שהיה מבוסס על מאות עדויות ומסמכים. אף עורכי הדין הטובים ששכרו לו חבריו בטוב ליבם לא הצליחו לעמוד מול העדויות הברורות. נראה היה כי סיכויי של ר' יענקל להינצל לחלוטין ממאסר קלושים ביותר, וכי לכן משהו שותר לו לעשות הוא רק להתמקח על גובה העונש.

בבוקר שבמהלכו אמור היה להינתן גזר הדין, נכנס ר' יענקל בברכיים רועדות לעזונו של הגאון הירושלמי רבי ישראל יעקב פיישר זצוק"ל, ראב"ד העדה החרדית ורבה של שכונת 'זיכרון משה'. במר ליבו תינה הוא בפני הגאון את מצוקתו הקשה. הוא סיפר על המתח הרב שהוא ומשפחתו שרויים בו מיום החל המשפט ועד היום, וביקש את עצתו וברכתו של הרב.

רבי ישראל יעקב הקשיב בסבלנות למצוקתו של האברך והשתתף בצערו. הוא הרעיף עליו טללי נוחם, בירכו בחום רב, ואחר פתח את מגירת שולחנו, הוציא משם סוכרייה אדומה קטנה והגיש לו. ר' יענקל נטל את הסוכרייה במבוכה כשפניו משדרות אי הבנה, ורבי ישראל יעקב מיהר לאחוז בידו ולהסביר לו:

"קח את הסוכרייה וטמון אותה בכיסך. בהגיע שעת המשפט, עם היכנס השופט לאולם בית המשפט, טול את הסוכרייה בידך, ותוך התעלמות מוחלטת מכל הקהות סביבך, ברח עליה עם כל הכוונה: 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו'."

חשוב מאוד שכשתאמר 'שהכול' תכוון את הכוונה הפשוטה והבסיסית: שהכול - ללא יוצא מן הכלל - נהיה בדברו של מלך מלכי המלכים! 'הכול' משמעותו: 'הכול!'; מה שיגזיר השופט, האופן שבו תתמודד עם הפסק, הקנס שאולי יוטל עליך... הכול נהיה בדבר ה'! ויהי רצון שבזכות האמונה התמימה שתאמין בו ישפיע עליך הקדוש ברוך הוא שפע ברכה והצלחה".

מרגע זה ואילך התמקד מידענו אך ורק בסוכרייה הקטנה שבכיסו. הוא התעלם מכל העצות הרבות שקיבל עד עתה מידידיו ומחבריו, והתמקד אך ורק בסוכרייה, כלומר: בברכה שעתיד היה לברך עליה.

בשעות הבאות הוא חשב שוב ושוב על ההסבר הפשוט שאמר לו רבי ישראל יעקב, בניגונו המיוחד: "שהכול - הכול הכול - נהיה בדברו! אין עוד מלבדו".

בהגיע שעת המשפט הושב ר' יענקל על ספסל הנאשמים. עורכי הדין שישבו לצידו ניסו לייצץ לו אי אלו עצות, אולם אוזניו כמעט ולא הקשיבו להם. הוא היה שרוי בדבקות ובריכוז, מכוון את כל מחשבתו למילים 'שהכל נהיה בדברו'.

חבטת הפטיש החזירה אותו למציאות. "בית המשפט!" הכריז הכרוז, השופט נכנס לאולם והכול נעמדו במקומותיהם. שקט מופתי שרר באולם, אולם ר' יענקל לא נתן לשקט לבלבל אותו. עיניו היו